

Kühár Noémi

joghallgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ Elméleti-történeti Tagozatának tagja

A marhakereskedelem szabályozása a XVI-XVIII. században és napjainkban

I. Bevezetés

Jelen tanulmány célja a marhakereskedelem XVI-XVIII. századi szabályozásának összehasonlítása napjaink rendelkezéseivel. Ezzel kapcsolatban az országos jogszabályok mellett kiemelt figyelmet szentelek a partikuláris szabályozásnak is, így a vármegyei közgyűlésen elfogadott statútumok vizsgálatának is. Cikkem elején röviden ismertetem a marhakereskedelem gazdaságban betöltött szerepét, majd rátérek azokra az intézkedésekre, melyeket mind az országos, mind a helyi szintű jogalkotás tett annak érdekében, hogy a marhalopások számát visszaszorítsa. Végül bemutatom, hogy a jelenlegi szabályozás milyen hasonlóságokat mutat a századokkal ezelőtti rendelkezésekkel.

II. XVI-XVIII. századi szabályozás

A vásároknak már a középkori Magyar Királyság idején is fontos szerepük volt az adásvételek lebonyolításánál. A vásártartási joggal bíró helységek a hét – kiváltságlevélben - meghatározott napján tarthatták meg vásárukat, ami sok esetben a település nevében is visszaköszön (így például a szerdahely és szombathely végű településeink). A vásárok a népélet meghatározó alkalmi voltak, megjelent rajtuk a település apraja-nagyja, így az ügyletekhez sok esetben szükséges nagy nyilvánosság a vásárokon biztosított volt. Így mivel a közösségi élet központjaivá váltak, sok – a jogélet szempontjából is jelentős – cselekménynek nyújtott helyszínt egy-egy helyi vásár (példának okáért érdemes megemlíteni a három vásáron való kikiáltást, mely a perbehívás eszköze is lehetett, ha a perbehívott nem jelent meg a bíró előtt).

A marhák, mint nagyobb értéket képviselő vagyontárgyak, a kezdetektől fogva törvényi védelemben részesültek. Ez arra is visszavezethető, hogy a marhakereskedelem volt a magyar gazdaság egyik legjövödelmezőbb ágazata, és emiatt is vált a marhalopás az egyik leggyakoribb bűncselekménnyé. Régi magyar háziállataink közül a szürke marha volt a leginkább elterjedt, az 1870-es évekig a marhaállomány 100 %-át ez a fajta tette ki. Hosszú időn keresztül Közép-Európa legkeresettebb hizómarhája, így értéke igen magas volt. Már Szent László törvénye büntetni rendelte azokat a személyeket, akik nem nyilvános vásárok alatt adtak el vagy vettek barmokat. Az általános felfogás az volt ugyanis, hogy aki tisztesség

szándékkal kíván eladni vagy vásárolni, az az ellenőrzött keretek között működő vásáron bonyolítja le az adásvételt. Így Szent László halálbüntetéssel sújtotta nemcsak a lopott dolgok eladóját és vásárlóját, hanem azokat az orgazdákat is, akik lopott dolgokat vettek vagy rejtegettek. Hasonlóan szigorú büntetéssel fenyegeti a tolvajokat, rablókat az 1527:6. tc., mely szerint a megyei ispánok és szolgabírák mellé tizenkét nemes személyt válasszanak, akiknek kötelessége a tolvajokat, rablókat, gyújtogatókat, gyilkosokat és más gonosztevőket kinyomozni és összeírni, majd „minden kegyelem nélkül” fővesztéssel büntetni.

Mínekután országos szinten szabályozták a marhák kereskedelmének tisztaságát, és szigorúan büntették a marhatolvajokat is, a vármegyék is saját szabályozási körükbe vonták a marhák kereskedelmét. Ezek az alacsonyabb szintű jogszabályok nem lehettek ellentétesek a törvényekkel, sőt inkább annak részletszabályaiként is felfoghatók. Az adott témakört aprólékosan és szinte minden részletre kiterjedően szabályozza az általam példaként felhozott következő néhány statútum.

1794-ben Várad-olasziban tartott közgyűlésen elfogadott Bihar megyei statútum¹ 1. pontja a helybeli bírakra ró kötelezettséget azáltal, „*hogy minden helybeli bírák ezen rendelésnek vétele után mindjárt házrendébe egy arra a végre készítettendő protokollumban conscribálják, valamint a lakosokat, úgy azoknak mindennemű marháikat is. A házzal nem bíró lakosokat, vagyis az úgy nevezett szökött lakókat nemkülönben conscribálni kell minden marháikkal együtt, az alá a numerus alá, a mely alatt laknak*”. Ezen rendelkezés értelmében a helybeli bírák kötelesek a lakosokat marháikkal együtt összeírni egy jegyzőkönyvbe, amelynek célja a helyi lakosok megismerése a gonosztevők kártételeinek elkerülése végett.

A megkezdett gondolatmenetet folytatja a statútum 2. pontja: „*meglévén az embereknek s azok jószágainak conscriptiója, senki passus nélkül annyi földre, az honnét azon nap vissza nem térhet, vagy esmeretlen helyre, ki nem indulhat, se gyalog, se marháival, hanem tartozik passust venni a bírótól, melynek formája adnectáltatik, melylyel mind személyét, mind pedig marháját bizonyíthassa, úgy a helységben sem jöhet, ha csak magát a bíró előtt nem jelenti. Mert addig is onnét származtak a tolvajságok, hogy a helységben, mint a fűben, kígyó módjára lappangó orgazdák az idegen kóborló embereknek helyt adtak, s más jámbor dolgaiban foglalatoskodó embereknek marháikat nekik adták, s általok ellopatták.*” A statútum 2. pontja kimondja, hogy a vármegye minden lakosának kötelessége megjelenni a bíró előtt, ha ismeretlen vagy olyan helyre utazik, ahonnan aznap nem tud hazatérni, és a bíró

¹ Corpus Statutorum Hungariae Municipalium III. 442-448. oldal

passus kiállításával igazolja az illető személyazonosságát, valamint a tulajdonában álló marhák eredetét is.

A marhalopások megelőzése érdekében a fentiek mellett a statútum arra vonatkozóan is tartalmaz rendelkezéseket, hogy a bírának tudomással kell bírniuk arról, hogy *„a határjokban mennyi a kinlakó marha, és a mellett hány s kik névszerint a pásztorok”*. Ennek érdekében a rendelet alapján a pásztorokat minden év májusában egy járásbeli esküdtnek össze kell írni, és erről az esküdtnek a törvényszék előtt kell jelentést tennie. A pásztoroknak tilos volt *„az földesuraság és bírák híre nélkül marhát legeltetés kedvéért akármely tekintetből is keze s gondviselése alá venni, külömben az oly pásztor mint orgazda, a ki pedig keze alá adja, mint tolvaj fog büntettetni”*. A pásztorok felelősségével kapcsolatban több rendelkezést is tartalmaz a statútum, így a következő pontot is, mely így szól: *„nem is fog szabad lenni, hogy valamely pásztor akár mézárosnak, akár zsidónak, vagy más rendbeli kereskedőnek, vagy marhát, vagy bőrt eladjon az uraság, vagy bírák híre s passusok nélkül, mivel az alattomban való eladás tolvajságot jegyez, melyért mind az eladó, mind pedig a megvevő egyenlő büntetésre vonattatnak”*. Ehhez kapcsolódik a következő pont is, mely nem kizárólag a pásztorokra vonatkozóan fogalmaz meg tilalmat, hanem a megye lakosai számára is, a következőképp: *„úton, útfélen, csárdákba, semmi szín alatt cserét vagy vásárt ne tegyenek bírák híre nélkül, mivel az eféle csere és vásár már magába rejti a gyanúságot, mely ha kivilágosodik, azonnal a cserélt, s vett jószág elvételődik, maga pedig mind az adó, mind a vevő büntetés alá vettetik”*.

Továbbá elrendelte a statútum azt is, hogy *„a gulyákat, méneseket a földes urak és az helység bírái véletlenül nézettessék meg gyakran, ha a marhák mellett a rendes, és tudva lévő szegődött cselédeken kívül más tekerdő, bitangembert nem találnak-e.”* Amennyiben a földesurak vagy a bírák ilyen bitang embert találtak, kötelességük volt a magistratuális tiszthez kísérni, aki a megfelelő eljárás lefolytatásával jár el ezt követően. Annak biztosítása érdekében, hogy a marhák ilyen fajta ellenőrzése a későbbiek folyamán se maradjon el, a közgyűlés egy esküdt embert rendelt ki. Ezen tisztviselő feladatkörébe csupán annak a felügyelete tartozott, hogy idegen emberek nem ólálkodnak-e a marhák körül. Ilyen esetben köteles volt értesíteni a gazdát, azonban itt az ő feladata véget is ért: a gazdának kellett gondoskodnia arról, hogy a gyanús embert elfogják.

A statútum ezt követően a marhák megbélyegzéséről rendelkezik. A vármegye ezen intézkedés bevezetésétől reméli a marhalopások visszaszorulását, miszerint *„a tolvajok sem annyira bátorságosak a jegyes marhákat lopva elvinni, mint a jegynélkül valókát”*. Így elrendelték, hogy a kiosztott bélyegvassal, a statútum kiadását követő tavasszal minden

marhát bélyegezzenek meg. Amennyiben a gazdák a megbélyegzést nem végzik el azzal a hátrányos következménnyel számolhatnak, hogy amennyiben kár éri őket, saját maguknak kell viselniük. A rendelet szerint a billogozás hasznai a következők:

„a) Hogyha a marhája valakinek eltéved, az helység száma legottan megmutatja, hol kellessen a kározt keresni.

b) Ha ellopattatik s a tolvaj megfogattatik (ha tagadná is) a bélyeg száma megmutatja, hol kellessen a kározt keresni, vagy micsoda helyről lopattatott el a marha.

c) Ha a tolvaj el akarná is adni, már nem tettetheti magát, hogy iminnét, vagy ammonnét szerzett tulajdon jószága”.

A statútum adásvételre vonatkozó rendelkezéseinek értelmében marhát passus nélkül eladni, venni, cserélni tiltott tevékenység volt, és amennyiben az eladó több marhát kívánt értékesíteni, mindegyikre külön passust kellett igényelnie. A nyomtatott passus ára marhánként egy krajcár volt, hogy a köznép helyzetét a lehető legkevésbé terhelje meg a passusokra fordítandó kiadás. A rendelet szerint a passusokat az a helységbeli nótárius jogosult kiadni, akik a marháról jegyzőkönyvet vezetnek. A vevőkre a következő kötelezettséget rója a statútum: *„A ki marhát vett akár vásárban, akár vásáron kívül, hazamenetele után 24 óra alatt köteles magát legitimálni, a marháját improtokolláltatni, a passusást előadni, a melyet a notárius numerisálva tartson meg. A[z] pedig mentség nem lészen, hogy abban a megyében, a hol a marha vevődött, a passussal való vásárlás szokásba nincs, mert tartozik kérni, arról pedig felsőbb helyekről vagyon rendelés téve, hogy az helység bírái adni tartozzanak”.* Ha az eladó marháját a vásárról visszahajtja szintén tartozik megjelenni a nótárius előtt, valamint abban az esetben is, hogy az adásvétel sikeres volt: ilyenkor az adásvétel tényét kell a jegyzőkönyvbe beiktatni.

Gömör vármegye közgyűlése által 1670. június 4.-én elfogadott statútum kimondja, hogy ha *„valaki ennek utánna akármí rendbeli katonáktól akármely helyről akármí szin alatt e nemes vármegyében behajtott akármí névvel nevezendő barmot megmerészel vásárlani s venni, afféle vevő személy, akár találtassék kezében a megvett marha, s akár ha elébb adott legyen is rajta, mint nyilvánvaló orgazda, comperta mera rei veritate, az nemes vármegyének magistrátusa által irremessibiliter megbüntettessék, és ezen közönséges statutumok ellen való cselekedeteiért fejével és életével fizessen”*.² Továbbá rögzíti a statútum azt is, hogy azok akik a vármegyébe marhát kívánnak behajtani, elsőként az alispán urat keressék fel, és az elhajtott marha eladására tőle marhalevelet (*passus*) nyerjenek. Ilyen *passussal* rendelkező

² Corpus Statutorum Hungariae Municipalium II/I. 258-259.o.

személyektől bárki jogszerűen szerezhethet – adásvétel útján – marhát, a vármegye lakosai közül.

Abból, hogy fővesztéssel büntették nemcsak a marhatolvajokat, hanem az orgazdákat is, kitűnik, hogy egy igen súlyos és rendkívül elterjedt bűncselekménnyel állunk szemben. És mielőtt a Helytartótanács az ország egész területére kötelezően kibocsátott preventív rendeletekkel próbálta visszaszorítani ezeket a vagyon elleni bűncselekményeket, a vármegyék saját területükön igyekeztek a magántulajdon védelmére kelni. A statútumok egyrészt - mint büntetőjogi tárgyú rendeletek – halálbüntetés kilátásba helyezésével fenyegették a tolvajokat és orgazdákat, másrészt a vármegye tisztviselői számára kötelezettségeket írtak elő, és meghatározták feladataikat.

A marhalevelek kiadását a fent említett Gömör megyei statútum az alispán hatáskörébe utalta azáltal, hogy a marhahajtóknak fel kellett keresniük, és ő bocsátotta ki számukra a tisztességes adásvételhez szükséges iratot. A marhakereskedelmet azáltal is igyekeztek ellenőrzés alatt tartani, hogy a szolgabírónak kötelessége volt a marhakereskedők részére külön úti levelet kiadni, melynek kibocsátása előtt megbizonyosodtak jámborságukról, magaviseletükről és tehetségükről. Ebből az következik, hogy csak bizonyos fajta szakképzettséggel rendelkező tisztességes személy folytathatott kereskedő tevékenységet, így is biztosítva a marhák adásvételének tiszta voltát. A szolgabírónak a kiadott úti levelekről külön jegyzőkönyvet kellett vezetniük, hogy ha a kereskedők tevékenysége felől bármi kétség merülne fel, a lehető leghamarabb tisztázni tudják a helyzetüket.

És bár nagyon szigorú szabályokkal igyekeztek gátat vetni a lopásoknak, a marhák értéküknél fogva a tolvajok érdeklődési körébe estek, így a lopás mindig is elterjedt bűncselekmény volt. A szolgabírónak minden évben tájékoztatnia kellett a vármegyét a lopásokról, így kaptak képet az elkövetett bűncselekményekről. A szolgabírónak ugyanis jegyzőkönyvet kellett vezetnie minden olyan idegen kézen talált marháról, melyet a tulajdonosa felismert. Ezt minden évben be kellett a közgyűlésnek mutatnia, így tudatva a vármegyével a rendészeti igazgatás egyik területének helyzetét.

Közvetlenül a járásbeli főszolgabíróknak alárendelve működtek a mezei vagy batorsági biztosok, akiknek kötelessége a megye vagyoni biztonságának fenntartása volt, így a lopások, rablások kinyomozása, és a bűnösök megfelelő igazságszolgáltatási fórum elé állítása volt. Az ő feladataik közé tartozott a gyanús személyeknek, valamint a pásztoroknak folyamatosan nyilvántartásba vétele, hiszen nekik volt leginkább lehetőségük arra, hogy lopást elkövessenek, valamint a lopott marhák elsikkasztásában közreműködjenek. Eszerint minden hónapban véletlenszerűen megvizsgálták a nyájukat, csordákat, méneseket a pásztoroknál lévő

lajstrom alapján. Amennyiben olyan marhát találtak, amely a pásztornál lévő lajstromban nem szerepel, kötelesek voltak azonnal zár alá venni. Ha a pásztor az ismeretlen marha eredetét nem tudta bizonyítani, a biztos kötelessége volt, hogy a vármegyei vagy a vérhatósági uradalom fogházába kísérje. Ezzel összefüggésben az ő feladatuk volt annak a felügyelet is, hogy a gazdák a tulajdonukban lévő marhákat a pásztorok lajstromába beírassák.³

A mezei biztosnak fontos feladata volt az is, hogy a nyilvános vásárok alkalmával a gyanús személyektől elkérjék az áruba bocsátott marháról szóló úti levelet, és ezt megvizsgálva meggyőződjenek a marha eredetéről. Amennyiben az eladó nem tudta kétséget kizáróan bebizonyítani, hogy honnan szerezte a marhát, a mezei biztos a járásbeli főszolgabíróhoz kísérte, és az adott esetről a vármegyének jelentést tett. Marhalopás esetén köteles volt tájékoztatni a szomszédos vármegyék azon tisztviselőjét, akinek a hatáskörébe tartozott a tolvajok üldözése.⁴

A nyilvánosságnak nemcsak az adásvétel szempontjából volt jelentősége, hanem amiatt is, hogy az emberek ismerjék a tolvajokat, tudják azokat a helyeket, ahol lopott dolgokkal kereskednek, és így a tisztességes lakosok távol tudják tartani magukat tőlük. A marhák húsa igen értékes volt, és így a lopott barmok elsikkasztására nem találhatnánk megfelelőbb helyet, mint a mészárszékek. Ezt a megye is felismerte, és elrendelte, hogy a falusi mészárszékeken minden levágott állatról rendes naplókönyvet kelljen vezetni. A fent említett Bihar megyei statútum a következő rendelkezéseket tartalmazza erre vonatkozóan: „A mészárszékekben levágott marhákra nézve különös protokollum fog tartódni, abban felíródik, mikor milyen marha vágódott le, de még levágattatása előtt is:

a) tartozik a mészáros vagy székgazda legitimálni, hol vette a marhát, a passust előadván.

b) A notarius, vagy a ki viszi ezt a protokollumot, megnézi a marhát, ha megegyez-e a passussal, s egészséges-e a marha?

c) A mészáros ezen bátorságára célzó fáradtságáért a notáriusnak tartozik minden marhától s sertéstől egy krajczárt fizetni.”

Amennyiben egy levágott állat eredetét tekintve a mészáros nem tudott kielégítő tájékoztatást adni, az eladott húsból származó bevételt lefoglalták, és az egész megyében közhírré tették az esetet. Ezáltal nemcsak megszégyenítették az adott feldolgozót, hanem az egész megye tudomására hozták, hogy nem tisztességes, s ez nyilvánvalóan nem tett jót az üzletének sem.

³ Ifj, Palugyay Imre: Megye-hivatalok. Heckenast Gusztáv tulajdona, Pest MDCCCXLIV. 202.o.

⁴ Ifj, Palugyay Imre: Megye-hivatalok. Heckenast Gusztáv tulajdona, Pest MDCCCXLIV. 203.o.

A marhák folyamatos ellenőrzésének nemcsak az volt a célja, hogy valóban tulajdonosa birtokolja-e az adott jószágot, közegészségügyi dimenziói is voltak. Egyrészt a marhák ételmezésben betöltött szerepe miatt a falusi és tanyasi mézárszékeknél a helyhatósági orvos felügyelte, hogy a vágószékek alá kerülő marhák a betegség gyanújától is mentesek legyenek. Másrészt mivel a marhakereskedelem fontos bevételi forrás is volt, egyes betegségek által okozott pusztulások súlyos gazdasági problémákat is okozhattak. A helyhatósági orvos marhadög esetén köteles volt intézkedni, hogy a marhakkal való közlekedést elzárják és a szokásos marhavásárok elhalasszák. A beteg állatot el kellett a többtől különíteni, a dögöket pedig mélyen elásni, így is megelőzve, hogy a betegség az egészséges jószágokat is megfertőzze. Továbbá a helyhatósági orvos utasításokkal látta el a „hatóság rendes barmászait”, akiknek bizonyos időközönként jelentést kellett készíteniük a betegség állásáról. Néhány megyénkben a marhák egészségügyi ellenőrzésére külön tisztség, a barom-orvosi hivatal jött létre. Feladatuk a betegségek gyógyítása és a marhavészek, járványok megelőzése volt. Azokban a megyékben, ahol ilyen tisztség nem létezett, a XVIII. század végétől már csak azoknak a kovácsoknak engedték meg a tevékenységük végzését, akik rendelkeztek barom-orvosi tudomány elvégzését igazoló oklevéllel, ugyanis főbarom-orvosi hivatalt csak 1826-ban hoztak létre hazánkban.

III. Jelenlegi szabályozás

A marhák mind a mai napig önálló szabályozás tárgyát képezik, tartásukra és velük való kereskedelemre külön jogszabályok vonatkoznak. Ez is bizonyítja, hogy értéküknél fogva a marhák szerepe még mindig nagyon jelentős a gazdaságban, habár nem mehetünk el amellett a tény mellett sem, hogy egészségügyi okokból is szükség van a megfelelő szabályozásra. Sőt az utóbbi évtizedekben állatvédelmi szempontok is előtérbe kerülnek, így például a fájdalommentes beavatkozások és az állatkínzásnak minősülő cselekedetek kizárása. A következőkben a 21/1996. (VII.9.) FM rendelet azon rendelkezéseire térek ki, mely területek a nemesi vármegyék életében is statútumok tárgyát képezték, így hasonlítva össze a két korszak intézkedéseit.

A földművelésügyi miniszter rendelete a marhalevélre a következő definíciót adja: *„hatósági bizonyítvány, amely igazolja az állat tulajdonjogát, továbbá azt, hogy az állat(ok) forgalomba hozatalának, más település területére vagy - külön jogszabály alapján elrendelt zárlat esetén - a tartási helyéről más tartási helyre történő szállításának állat-egészségügyi hatósági korlátozó intézkedés miatt nincs akadálya.”* E fogalom alapján a marhalevelek ma is ugyanazt a szerepet töltik be, mint háromszáz évvel ezelőtt, tartalmazzák a tulajdonos nevét, a

tartás helyét, az állat fajtát és fajtáját, az állat jegyeit és jeleit, valamint a tulajdonátruházást. Ezek mellett azonban még az állategészségügyi igazolás is a passzus részét képezi, melyet a jegyző vezet rá a marhalevélre, ugyanakkor az állat egészségi állapotára vonatkozó vizsgálat eredményét az állatorvos is jogosult feltüntetni a bizonyítványon. A passzust az állat tulajdonosának az állattal együtt, annak mindenkori tartási helyén őriznie kell, illetve szállításakor és tartásakor is minden esetben a marha igazolására kell szolgáltatnia.

A mai szabályozás alapján a marhaleveleknek három fajtáját különböztetjük meg. A belföldi egyedi marhalevelet az állatról egyedenként, a belföldi közös marhalevelet pedig több állatról vagy állatcsoportról állítják ki. A harmadik fajtája a külföldi marhalevél, melyet más országban állítottak ki, ami igazolja az állat tulajdonjogát, valamint azt, hogy az állat szállításának nincs egészségügyi akadálya. A marhalevél rendeltetése az állat forgalomképességének igazolása és a vele való kereskedelem biztonságának garantálása, és így a vevő érdekeinek védelme is. Az állattartó köteles az illetékes jegyzőnél marhalevelet váltani, ha az állat tulajdonjogát másra átruházza, vagy azt megszerezte; ha közfogyasztásra vagy közvágóhídon magánfogyasztásra történő levágatás céljából hajtja vagy szállítja; ha állatvásárra, -kiállításra, -díjazásra, vagy más község területén lévő legeltetésre vagy tulajdonváltás nélkül más község területére tartás véget hajtja vagy szállítja. A marhalevél kiváltásának kötelező esete még, ha közös marhalevélen jelzett állatok értékesítése egyedenként vagy kisebb csoportban történik, valamint a külföldi marhalevéllal rendelkező állatok tartása vagy tenyésztése esetén a beérkezésüktől számított nyolc napon belül az illetékes jegyzőnél az eljárást kezdeményezni kell.

Amint a nemesi vármegyékben a szolgabíró nyilvántartást vezettek a kiadott marhalevelekről és a marhakereskedelemmel foglalkozó személyekről, úgy napjainkban a jegyző köteles a kiállított marhalevelekről, az azokra jegyzett irányítási és egyéb intézkedésekről nyilvántartást vezetni, melynek ellenőrzésére a hatósági állatorvos jogosult. Az állatorvos ugyanakkor saját nyilvántartást is vezet, amely alapján készült igazolással az állattartó a marhalevél kérelmezésekor tudja igazolni, hogy az állat megjelölése megtörtént, és az állatorvos milyen jelölést alkalmazott. A 99/2002. (XI.5.) FVM rendelet értelmében a *„szarvasmarha egyedi jelölésére kizárólag a tenyésztési hatóság által jóváhagyott és olyan páros füljelző alkalmazható, amely megfelel az 1760/2000/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletben leírt követelményeknek, és tartalmazza az ország kódját, a tenyésztési hatóság betűjelét vagy logóját, a lézertechnikával nyomtatott ENAR-számot⁵, az ENAR-számmal*

---

⁵ ENAR-szám: Egységes Nyilvántartási és Azonosítási Rendszerben való megjelölésre utal

megegyező vonalkódot és kiemelt formában a használati számot.” A fent említett állatvédelmi szempontok itt is megjelennek. Amíg a XVII. században a szarvasmarhákat billoggal⁶ jelölték meg, ma már az állatok számára sokkal fájdalommentesebb füljelző (krotália) alkalmazását írja elő a törvény. A krotáliák lehetnek alumíniumlapocskák, fémszalagok vagy műanyagból készített füljelzők, melyekre ráütik az azonosítószámot, majd fogóval oly módon illesztik a fülbe, hogy az a fül roncsolódása nélkül ne legyen eltávolítható. A szarvasmarhák megjelölésének másik módja lehet a fagyasztás, mely során a színes bőrrel borított testfelületre folyékony nitrogénben lehűtött jelölővasat nyomnak. A fagyasztás helyén néhány hónap múlva fehér szőrök nőnek ki, és így az állat megkülönböztetésére alkalmas módszer ez is. Ezek alkalmazása az állatok számára sokkal kisebb sérülést okoz, mint a billog használata okozott.

IV. Összegzés

A marhák kereskedelmével és tartásával kapcsolatban a mai szabályozás számtalan hasonlóságot mutat a nemesi vármegyék rendelkezéseivel. Marhát tartani és vele kereskedni csak érvényes marhalevéllal rendelkező tulajdonosnak lehetett és lehet mind a mai napig. A szolgabírák által vezetett nyilvántartáshoz hasonló „adatbázist” jelenleg a jegyzőknek kell vezetniük. Állategészségügyi szempontok nemcsak a vármegyék játszottak szerepet, napjainkban is szigorú vizsgálatoknak kell alávetni a haszonállatokat mielőtt azzal a tulajdonosa kereskedhetne. Ám amint azt fentebb leírtam, ma már állatvédelmi szempontok is előtérbe kerülnek, így az állatok megjelölésére használt billogot, sokkal kevésbé kegyetlen megjelölési eszközök váltották fel.

---

⁶ A billog az állatok bőrébe égetett tulajdonjegy vagy jószágjegy. A bélyeget vasból készített, felizzított bilyogzóvassal égették rá az állat nyakára, farára vagy esetleg a szarvára.